

Notat 16/2003

Erling Sivertsen

Blikk for faksimiler

En presentasjon og diskusjon av bruk av faksimiler som
illustrasjoner i dagspressen

Erling Sivertsen

Blikk for faksimiler

En presentasjon og diskusjon av bruk av faksimiler som
illustrasjoner i dagspressen

Notat 16/2003
ISSN 0805-8075

Høgskulen i Volda   Møreforskning Volda

2003

Forfattar: Erling Sivertsen
Utgjevar: Høgskulen i Volda
ISSN 0805-8075
Sats: Erling Sivertsen
Trykk: Høgskulen i Volda
Distribusjon: www.hivolda/fou

Om notatserien:

Notat er ein serie med ulike slag publikasjonar av mindre omfang, t.d. forprosjektnotat, foredrag, artikkelutkast o.a. Eit hovudføremål med serien er å stimulere til publisering og fagleg debatt i miljøet. Spreiinga går i hovudsak til fagmiljøet i Volda, til eksterne fagmiljø og personar som forfattere/forfatarane ønskjer kommentarar frå. Kvar forfattar er ansvarleg for sitt arbeid.

Innhold

Innledning	2
Kopikulturen	2
Faksimile-betegnelsen	3
Gårdagens oppslag	4
Adobe Acrobat	6
Mellom journalistikk og markedsføring	7
Sammenkjedning av faksimiler	9
Bildetekstene forteller	11
VG tar saken	14
Estetiske faksimiler	18
Forsøk på å forklare	19
Avslutning	22
Referanser	23

Innledning

Avisene har mange typer illustrasjoner; fotografier, tegninger, grafikk og faksimiler. I denne artikkelen rettes søkelyset mot en form for illustrasjon som ikke har fått så stor oppmerksomhet. Det er faksimilene. For vi ser dem stadig oftere i avisene. Faksimiler av gårsdagens oppslag blir brukt som illustrasjoner til dagens oppslag i et langt større antall enn for bare noen år tilbake. En strøm av faksimiler av avissider trykket tidligere, av en avisside fra dagens avis på førstesiden, en faksimile av avissider fra morgendagens utgave, eller en faksimile som først og fremst har en estetisk funksjon, møter oppmerksomme lesere daglig. Og de siste årene er tv-faksimilene blitt blikkfang i avisenes omtale av fjernsynsprogrammer. Disse illustrasjonene utfyller fotografiet og annen grafikk i avisene, og er ikke beregnet for lesing, men seing.

Kopikulturen

Det er blitt påstått og argumentert for at vi lever i en kultur av preget av kopier (Schwartz 1996), og den utstrakte faksimilebruken er med på å forsterke dette inntrykket. Kritikere spør om det kan lanseres nye og originale bilder, bilder vi ikke ha sett før. For den populærkulturelle bildeverden av i dag består av en rekke kopier, remakes, parodier, replika, duplikater, faksimiler og ikke minst reproduksjoner (Sturken & Cartwright 2001). Forstillingen om det originale fotografi blir undergravid til stadighet innen kunst og reklame.

I aviser og ukeblader er illustrasjonspresset stort. Et oppslag må bare ha en eller annen form for illustrasjon. Litt kjedelige, men viktige saker blir mer innbydende på det viset. Terskelen for om en sak skal komme med, heves fort om det ikke fins en tilgjengelig en illustrasjon. Derfor er faksimiler lett å ty til, de krever ikke all verdens ressurser, ingen rettighetsspørsmål må avklares, og de er langt billigere enn fotografier. Det handler igjen og igjen om å skape en forankring av stoffet, og å fortelle til leserne at det er akkurat her i denne avisa det skjer. Vil du være med, så følg med! Her finner du et oppslag i føljetongen faksimilene viser til. Slik kan avisa signalisere konsekvens med sin journalistikk.

Faksimile-betegnelsen

Betegnelsen faksimile kommer fra latin; *fac simile* og betyr ”gjort lik”. Begrepet refererte opprinnelig til en prosess eller et apparat som kunne reproducere eller lage en nøyaktig fotografisk kopi av grafisk materiale for så å overføre det over en avstand. En tegning, en tekstsider, et svart-hvitt fotografi ble skannet av et lyssensitivt apparat slik at det ble laget et elektrisk signal. I dag blir apparatet som gjennomfører denne prosessen brukt av tusenvis hver dag og går under navnet faksmaskin. Den overfører kopier av side[r] via telefonlinjer til mottaker[e]. Betegnelsen faksimiler brukes også om fotografisk gjengivelse av gamle dokumenter, bøker og liknende. Finansinstitusjonene har omfattende arkiver med faksimiler av kundenes navnetrekk.

Det hører til sjeldenhetene at det blir trykket faksimiler av aviser, slik at de kan utgis på nytt. I 2000 ble det imidlertid trykket faksimiler av de såkalte krigsavisene, og disse er fortsatt i salg hos Narvesen. Rett etter andre verdenskrig ble det også publisert faksimile-bøker som ble solgt for å markere slutten av krigen og frigjøringen av Norge.

Faksimile 1 To faksimilesamlinger av de såkalte krigsavisene fra 1940-45, og redigert av Eric Scobie i 2000, og solgt i Narvesen. De er også tilgjengelig: <http://krigsavisene.com/index.htm>

I avissjargong refererer faksimile til en kopi av et gammelt oppslag eller en artikkel som nå blir brukt til å illustrere en ny artikkel om samme sak (Nilsson 2003). Naturligvis er det etablert konvensjoner for hvordan en faksimile skal bli

presentert i tilknytning til en artikkel på en avisside. Disse kom for alvor inn i norske aviser med offset presse fra midten av 1960-årene i mindre aviser, og i slutten 1970-årene i de større (Sivertsen 1995). Den mest etablerte presentasjonsmåten er en eller annen form for avrevne kanter, og som nok skal forestille en saks. Men etter hvert blir faksimiler presentert med en lett skyggelegging, slik at den framstår lett hevet fra siden. På den måten kan redaksjonen unngå vanskelige rettighets spørsmål om den bruker en side fra en annen publikasjon til å illustrere, dokumentere eller underbygge egne saker. Ved å bringe en faksimile som bare viser deler av siden og ikke hele siden, kan redaksjonen hevde den kommer inn under sitatretten. Nettopp den avrevne kanten er en så etablert konvensjon at den også brukes på faksimiler av sider avisen har alle rettigheter til.

Mellom journalistene og den ferdige avisen befinner redigererne seg. Det er redigererens oppgave å bestemme hvor mye plass artikkelen skal få, hvor på siden den skal plasseres, hvordan titler, mellomtitler og ingresser skal formuleres, hvordan artiklene skal illustreres og hvordan bildetekstene skal se ut. Dermed er det redigereren som bestemmer om en faksimile skal illustrere eller ikke.

Gårdagens oppslag

Faksimilene i denne artikkelen er strategisk valgt for å illustrere problemstillingen og ulike variasjoner. Tre typiske eksempler på faksimiler av enkeltsaker er hentet fra *Aftenposten* og *Dagbladet*. Faksimilen hentet fra *Aftenposten* (10.10.2003) er en kopi med avrevne kanter av et dagsgammelt oppslag, som neste dag er blitt brukt til å illustrere en ny artikkel om samme sak (Se Faksimile 2). Her er det sosialminister Ingjerd Schou som uttrykte skepsis til at dagligvarehandelen bruker øl som et konkurransemiddel.

Sosialministeren skeptisk til øl-krig

Sosialminister Ingjerd Schou er skeptisk til at dagligvarehandelen bruker øl som konkurransemiddel, men understreker at det ikke er forbudt å sette ned prisen på pils.

HANS OLA H. OUSTAD

– Det er beklagelig at prisen på øl går ned. Vi vet at senkede priser fører til økt forbruk. Det er ikke hva vi ønsker, sier Schou etter at Aftenposten i går kunne fortelle at bryggerier og dagligvarehandel nå senker marginene for å kunne

Priskrig i butikkene. Aftenpostens oppslag i går.

ne holde konkurransedyktige priser på øl.

– Jeg synes også at det er merkelig at bryggeribransjen – som roper etter avgiftslette på øl – har rom for å senke

grossistprisene så mye som tydeligvis gjør, sier ministeren.

Hun varslar at Sosialdepartementet nå vil følge priskrigen i dagligvarehandelen

nøye og straks gripe inn på eventuelle brudd på markedsføringsloven.

Men isolert sett er det ikke forbudt å sette ned prisen på øl. Vi kan heller ikke hindre at øl selges til under kostpris, sier Schou og sikter til at det kan komme tilstander hvor utenlandske eller norske matkjeder selger øl med tap for å lokke kunder.

– Sjokkert

Administrerende direktør Jan Bodd i Ringnes sier de senkede prisene fra bryggeriene har kommet blant annet i påvente av lavere avgifter på øl; noe Bodd mener at politikerne har lovet næringsen.

– Jeg ble derfor sjokkert da det kom frem i i statsbudsjet-

tet at Regjeringen nesten ikke setter ned avgiftene. Nå virker det som om Regjeringen forsøker å legge ned hele eller deler av norsk bryggerinæring, sier Bodd.

10 prosent lavere pris

Bodd antyder at bryggeriene har senket prisene på øl med rundt 10 prosent i høst. Og med regjeringens budsjett på plass, hvor avgiftsletten er på fattede 0,8 prosent, ser det ut til at Bodd og bryggeriene må ta store deler av regningen alene.

– Det er skremmende å se hvilke grep regjeringen tar. Denne politikken rammer bryggerinæringens konkurransekraft, sier han.

– Jeg ble derfor sjokkert da det kom frem i i statsbudsjet-

Faksimile 2 En faksimile av en artikkel i *Aftenposten* 10.10.2003, som har en faksimile fra et oppslag dagen før.

Faksimilen fra *Dagbladet* (2.8.2003). er en kopi av et oppslag fra 31.7.2003 som nå blir brukt til å illustrere en ny artikkel om den samme saken (Se Faksimile 3). Denne gang er det den fotograferte, Sigurd Allern, som tar til motmæle mot avisens bruk av et fotografi fra flere år tilbake.

Det store fotobeviset

DAGBLADET TRYKTE 31. juli et stort oppslatt fotografi av underregnele som skyter på en blink med en salongrifle. Bildet illustrerer en artikkel der Dagbladets medarbeider Heide Øgrim, en tidligere leder i Rød Ungdom, skriver om ml-bevegelsen på syttitallet. I følge billedteksten dokumenter dette at noen av oss trente skyteferdigheter på fritida.

Jeg kan bekrefte at bildet er autentisk. Ved et privat feriebesøk på en hytte Øgrims kone eide prøvde flere gjester, kvinner og menn, samme Øgrim-rifle. Omgivelsene var riktig idylliske, nær fjorden ved Fosgrunn. Hvilken blink verten hadde satt opp har jeg glemt, men sannsynligvis var det en blåkiboks. Øgrim husker imidlertid årstallet felt, det var ikke i 1975, men i 1973. Det samme bildet ble for øvrig publisert i *Telemark Arbeiderblad* på titittallet, men da med en av Øgrims venner som fotokilden. Jeg tror at selv overvåkningspolitiet's grænende kadre trakk på smilebåndet av denne dokumentasjonen. Som kjent fant de etter iherdig innsats ut at påstandene om AKPs genljalte og organiserte våpentrening var noe tøv.

I denne sammenhengen er det derfor litt mer relevant at jeg i 1974 faktisk fikk litt våpentrening da jeg avjente verneplikten. Norske rekruttskoler sørger for

31. juli.

sint, og ml-ere på syttitallet var ikke noe unntak. Dessverre klarer jeg ikke skytemerket (til enkelte offiserers synlige lettelser), men jeg sørger i det minste for å dokumentere AKP-lederens militære innsats gjennom et stort oppslatt intervju og forsidebilde hvor jeg var utstyrt med AG3. Bildet kan sikkert utlânes og med tabloid kreativitet settes inn i en ny og mer bloddryppende kontekst.

Dagbladet har samme dag et annet nyhetsoppslag der jeg kritiserer. Årsaken er at jeg har reagert på en leder i avisen (som bad meg gi mitt syn på debatten om AKPs arkivers) gjennom å skrive et svarinnlegg. Jeg anbefaler der at det som måtte finnes av historisk arkivmateriale overendes Arbeiderbevegelsens arkiv og gøres offentlig tilgjengelig. Misnøyen gjelder dette: En journalist i avisen fulgte sist mandag opp Dagbladets utfordring med å legge inn en beskjed på min mobiltelefonsvarer om at han ønsket en kommentar om mitt syn på AKP-arkivet. Jeg sendte han da en epost-melding om at jeg hadde sendt avisen

et svar om arkivspørsmålet og jeg i denne saken ikke har noe å legge til denne kommentaren. Journalisten ringte ikke tilbake.

Fleire redaktører i Åkersgata og omegn uttaler seg i avisens oppslag bekymret over at en professor i journalistikk kan behandle pressen slik ja, Aftenpostens Per Egil Hegge slår fast, eller viser Allern sin tilkatoriske legning. Har kan ikke hardere ord for denne majestetsforbrytelsen mot pressens småkonger?

FREDAG 1.8. SPANDERER Dagbladet en pompøs underleder på saken, der avisen generelt later som om jeg ikke vil la journalisten stille kritiske spørsmål om AKP eller syttitallet. Det er noe tøv. Jeg er det siste halvåret intervjuet om AKP og syttitallet av både Dagsavisen, Dag og Tid, Kapital og andre. Hvis Dagbladets journalist vil ha meg til å gjenta mitt svar om AKPs arkivers i intervjuets form, er han velkommen til å ringe. Pressen har rett til å stille spørsmål, men ingen rett til å diktere hvilke svar som gis.

Faksimile 3 Den typiske faksimile av en enkeltsak er hentet fra *Dagbladet* (2.8.2003). Den er en kopi av et gammelt oppslag som nå blir brukt til å illustrere en ny artikkel om den samme saken. Og faksimilen av avissiden inneholder flere faksimiler fra tidligere oppslag.

Når faksimilen studeres nøyere kommer det fram at avissiden inneholder flere faksimiler fra tidligere oppslag fra *føljetongen* om AKP-ml. Denne preget *Dagbladet* sommeren 2003. Den startet med at Bernt Hagtvedt i en stor kronikk

gikk til angrep på ml-bevegelsens manglende oppgjør med sin autoritære fortid på 70-tallet.

Faksimile 4 fra *Aftenposten* (20.10.03) viser hvordan en avis dokumenterer en serie oppslag om internasjonal korrupsjon ved å henvise til foregående oppslag med tre faksimiler fra september og oktober. Serien startet med at konserndirektøren i Statoil, Olav Fjell, måtte gå av pga en korrupsjon i Iran. I reportasjer ble det avdekket at smøring og korrupsjon var et problem for Statoil utenlands.

Faksimile 4 Faksimilen fra *Aftenposten* (20.10.03) viser hvordan en avis dokumenterer en serie oppslag om internasjonal korrupsjon ved å vise til foregående oppslag tre faksimiler.

Adobe Acrobat

Hvordan kan denne økende populariteten til faksimilene forklares? For det første er det enkelt rent grafisk å lage en faksimile, fordi sidene etter at de er brukket i med *Quark* eller *Adobe Pagemaker*, kan bli eksportert til *Adobe Acrobat*. Med dataprogrammet kan man med et tastetrykk lage en kopi, faksimile eller bilde om man vil kalle det for det, av den

aktuelle siden eller deler av en side. Og når dette er så enkelt, er slike illustrasjoner lette å ty til når en sak trenger et blikkfang. Faksimiler er over tid blitt mer og mer oppfattet som fotografier av avissider. Faksimiler brukes for å fange leserne oppmerksomhet og til å skape gjenkjennelse, slik at de blar seg fram til saken som er blitt presentert med en faksimile på forsiden eller på en menyside som styrer leserne i dagens nyhetsbilde.

Murring om moms

MEDIER

Et klart fortell i Stortinget om kulturpolitikk og spørsmål om å endre dagens momssystemer raskt vil komme opp i Stortinget - dersom skattemyndighetene gir Se og Hør momsfriakt.

KNUT SELVÅRD
Dag

De politiske vedtakene og regjeringens uttalelser om kulturpolitikk er i seg selv en klar signalering om at det er viktig å endre dagens momssystemer raskt vil komme opp i Stortinget - dersom skattemyndighetene gir Se og Hør momsfriakt.

Denne boken er en del av en serie på 120.000 bøger som er utgitt av Forlaget Damm. Den er en del av en serie på 120.000 bøger som er utgitt av Forlaget Damm.

Denne boken er en del av en serie på 120.000 bøger som er utgitt av Forlaget Damm. Den er en del av en serie på 120.000 bøger som er utgitt av Forlaget Damm.

Vil slippe skolebøkene fri

BØKER

HJELMAREN
Dag

For de fleste skolebøker er det viktig å slippe dem fri. Det er viktig for de fleste skolebøker at de slipper seg ut av skolen og blir lest av alle.

For de fleste skolebøker er det viktig å slippe dem fri. Det er viktig for de fleste skolebøker at de slipper seg ut av skolen og blir lest av alle.

Dagbladet EM-KVALIF. Bosnia-Norge fotball
«Mange i min situasjon hadde sluttet»
TORE ANDRÉ FLO, landslagsleder

HELGAS STORE LESEOPPLEVELSE MAGASINET
Hel-frelst MADONNA SIDE 84-85
Høstens BESTE VINER Klasseforskjell 144 sider!
MAGASINET SIDE 70 og 71

HEMMELIG
HAUG-SJØEKK
av TV-kjendisene

OPPSIKTSVEKKENDE MENINGSMÅLING: Hvordan tror du de mest kjente valgmedarbeiderne stemmer? MMI bokstaver overfor Dagbladet så de har stilt spørsmål om hvilken politisk tilknytning TV-kjendisene oppfattes å ha, men vil ikke oppgi hvem som er oppdragsgiver, eller hva materialet skal brukes til.

Starte ny sjekkeskole
DE GODE RÅDENE

Faksimile 5 En faksimile av en side fra *Dagens Næringsliv* 19.9.2003 med tre faksimiler; et ukeblad, en avisside og en bok.

Mellom journalistikk og markedsføring

Populariteten skyldes også at stadig flere brukes faksimiler for å selge innstikk, vedlegg, magasiner, tv- og radiobilag. Det er ikke bare det mer påkostete *Magasinet Dagbladet* har egenannonser for. Andre bilag som for eksempel *Fredag* og liknende eller det at avisen skal rette fokus mot den såkalte *Sommerboka* resulterer gjerne i at en faksimile kommer på trykk. I denne avisen er dette etter hvert blitt en vel innarbeidet del av uttegningen av førstesiden og rutinemessig egenannonsering.

Faksimile 6 Faksimile av første siden til *Dagbladet* 6.9.03 med en faksimile av *Magasinet* øverst til høyre, og en tilsvarende egenannonsen for *Magasinet* torsdag 9.10.03 på side 39, hele baksiden av bilaget *Fredag* 10.10.03, samt en egenannonsen lørdagsavisen 11.10.03 da den var et bilag.

De beveger seg i grenselandet mellom journalistikk og markedsføring, i og med at det her ofte kan handle om en

eller annen form for egenannonser. Disse er til forveksling lik annonsene som trekker veksler på faksimiler som skal selge *Hjemmet*, *Norsk Ukeblad*, *Kvinner & Klær* eller *Se & Hør*. *Dagbladet* oppfordrer torsdag i hver uke leserne om å lese *Magasinet* som kommer på lørdag, repeterer i bilaget *Fredag*, og gjentar

oppfordringen om å lese det i lørdagsutgaven (Se Faksimile 7). Når Dagbladet starter en serie om et tema, blir dette markert med faksimiler, antallet øker, og avisa vil med dette fortelle til leserne dette har vi allerede skrevet om, her er et nytt moment. Et eksempel på dette er serien eller føljetongen om tobakkens skadevirkninger for den enkelte og for samfunnet som gikk i avisen i oktober 2003.

I likhet med andre aviser oppsummerte *Dagbladet* (29.10.2003) resultatet av ankerettsaken mot Gamal Hosein. Det som skilte Dagbladet fra de andre avisene var at hele atten

Faksimile 7 *Dagbladet* 6.9.2003 med en faksimile av *Magasinet* på førstesiden oppe på siden til høyre. Dette er som kjent et påkostet bilag som kommer med avisen hver lørdag.

faksimiler av første- og enkeltsider ble brukt som illustrasjoner øverst på de tre sidene avisen satte av til saken. I denne

rettsaken ble Hosein ble funnet skyldig for andre gang for mordet på sin kone. En slik bruk av faksimiler er blitt en vanlig praksis i løssalgsaviser når det skal rettes et blick tilbake mot den lange prosessen som mange rettssaker blir. Samme grep ble brukt av VG i forbindelse med Orderud-saken.

Faksimile 8 På disse tre sidene fra *Dagbladet* 30.10.03 ble det brukt 18 faksimiler som skulle oppsummere føljetongen knyttet til straffesaken mot Gamal Hosein. Av disse var det 8 førstesider. Disse faksimilene er beregnet på å bli sett, og ikke lest.

Faksimile 9 Et fotografi av en avisside fra *Bergens Tidende* (BT) med en faksimile av den nye søndagsutgaven til BT som kom ut i tabloidformat for første gang 28.9.2003.

En annen variant av faksimile som egenannonsen er hentet fra *Bergens Tidende* (BT). Da BT skulle gjøre leserne oppmerksomme på sin nye tabloide søndagsutgave som kom ut i slutten av september 2003, spanderte avisen en helsides faksimile av denne i lørdagsutgaven (Se Faksimile 9). Disse egenannonsene er kommet hver lørdag i løpet av høsten. Samme satsning på tabloidformatet fra en fullformatsavis skjedde en måneds tid tidligere i

Aftenposten. Her ble deler av avisen skilt ut og satt i en ny ramme. Disse to avisene blir neppe de siste fullformatsavisene som satser på ”ilegg” i tabloidformat.

Faksimile 10 En faksimile av en side fra *Dagens Næringsliv* 27.9.2003 med to faksimiler; en fra henholdsvis *VG* og *Dagbladet*, og legg merke til de skjematisk avrevne kantene.

Sammenkjeding av faksimiler
 En annen type bruk av faksimiler finner vi ofte i *Dagens Næringsliv*: Det er kommet et innlegg om en eller annen sak. En dag eller to seinere kommer det et svar eller motinnlegg. Når dette motinnlegget blir trykt, er det illustrert med en faksimile av det første innlegget. Når så det tredje innlegget kommer, er det to faksimiler som følger

med som illustrasjon. En noe annen form for bruk av faksimiler i samme avis finner vi i forbindelse med aktuelle kommentarer fra gjesteskribenter som for eksempel Jostein Gripsrud. Nettopp fordi kommentaren handlet om moms eller ikke på aviser, fordi *Se & Hør* hadde definert seg som en avis i juridisk forstand, ble illustrasjonen to faksimiler av de to avisene som likner mest på et ukeblad: *VG* og *Dagbladet*.

Faksimile 11 Eksempler på "tv-faksimiler" laget med *screen capture*. Den første er fra et stunt Bård Tuft Johansen gjorde i samband med Jaglands sykdom fra *TV2 Nyhetene* 15.1.2002, mens det andre er hentet fra *NRK1* og programmet *Den store klassefesten* der Jens Stoltenberg og Kristin Halvorsen var gjester med sine tidligere klasser påsken 2001.

TV-faksimilen

En faksimilebruk i samme gate er *Dagbladets* agurknyhet om at en idrettsstjerne har kledd av seg for et ukeblad. For å kunne slå opp denne saken må det skaffes illustrasjoner. Den letteste måten å få dette til på er å bruke nettopp noen faksimiler av det eller de aktuelle bladene. Ukeblader setter oftere enn før dagsorden i løssalgavisene, og det skjer oftest om et ukeblad har fått noen politikere, idrettsutøvere eller kongelige til å posere for en fotograf. For å få tilgang til ukebladenes fotografier må det trekkes veksler på faksimiler av bladene som bringer dem. Når de opptrer i klovnerollen på fjernsynsstasjonenes fredags- og lørdagsflater, sikrer avisen seg en såkalt "screen capture" fra tv-skjermen ved hjelp av en pc, og denne kan vi kalle for *tv-faksimile* i påvente av et mer dekkende norsk ord.

24 SPORT UEFA-CUP

25 UEFA-CUP SPORT

24. OKTOBER 2003

25. OKTOBER 2003

Stem på Årets spiller

1. Øyvind BERG, Rosenborg
2. Øyvind BERG, Rosenborg
3. Øyvind BERG, Rosenborg
4. Øyvind BERG, Rosenborg
5. Øyvind BERG, Rosenborg
6. Øyvind BERG, Rosenborg
7. Øyvind BERG, Rosenborg
8. Øyvind BERG, Rosenborg
9. Øyvind BERG, Rosenborg
10. Øyvind BERG, Rosenborg

Utivist fordi han er for snill

Mini mener Øyvind Berg burde gått for straffe

Øyvind Berg prøvde å vi seg veik fra en motspiller, falt, og ble utvist for flinching. - Det hadde aldri skjedd med en kynisk spiss som meg, sier Mini Jakobsen.

Kynisk Mini

Mini mener Øyvind Berg burde vært utvist med en straffe i stedet for en advarsel. - Det er ikke fair, sier Mini Jakobsen.

Øyvind Berg

Øyvind Berg prøvde å vi seg veik fra en motspiller, falt, og ble utvist for flinching. - Det hadde aldri skjedd med en kynisk spiss som meg, sier Mini Jakobsen.

Ikke straffe

Øyvind Berg prøvde å vi seg veik fra en motspiller, falt, og ble utvist for flinching. - Det hadde aldri skjedd med en kynisk spiss som meg, sier Mini Jakobsen.

Andre utvisning

Øyvind Berg prøvde å vi seg veik fra en motspiller, falt, og ble utvist for flinching. - Det hadde aldri skjedd med en kynisk spiss som meg, sier Mini Jakobsen.

Hareide: - Mulig vi har en formsvikt

Øyvind Berg prøvde å vi seg veik fra en motspiller, falt, og ble utvist for flinching. - Det hadde aldri skjedd med en kynisk spiss som meg, sier Mini Jakobsen.

Faksimile 12 Et eksempel på hvordan *Dagbladet* 30.10.03 brukte en tv-faksimile for å dokumentere utvisningen av Øyvind Berg under en fotballkamp. Legg merke til de tre faksimilene i fotografiet fra TV2 som sendte kampen.

Legg merke til de tre tv-faksimilene som ligger oppå det publiserte fotografiet i *Dagbladet* 30.10.03 fra TV2 som sendte fotballkampen direkte (Faksimile 12). Det er et eksempel på at tv-faksimiler blir brukt for å dokumentere den omdiskuterte utvisningen av Øyvind Berg under fotballkampen mellom Rosenborg og Røde Stjerne i slutten av oktober 2003. Tv-faksimiler er gull verdt for oppslag som dette, og avisene er villig til å renonsere på kvaliteten, om det ikke er tilgang på andre fotografier. Disse tv-faksimilene er også et uttrykk for det nære samspillet som til tross for konkurranse eksisterer mellom avisene og fjernsynet på de fleste felt, men kanskje særlig er intenst på sport og underholdning. Det kan imidlertid spørres om *Dagbladet* har bestilt og kjøpt disse tv-faksimilene fra TV2 i og med at TV2 blir kreditert for dem.

Bildetekstene forteller

En faksimile fra *Dagbladet* (26.6.2003) viser til en nyhetssak der Mia Hundvin først hadde posert frekt for et dansk ukeblad (Se Faksimile 13). Dette vakte

oppsikt og ble kritisert i en dansk avis, og hun seinere kritisert av blant likestillingsdirektøren i nettopp Dagbladet for at hun hadde kledd av seg for mye klær for fotografen. Så kom et motangrep fra Hundvin i *Natt & Dag*, og dette ble en sak i *Dagbladet* som trengte et par faksimiler, slik at leserne ikke mistet tråden.

Faksimile 13 En faksimile fra *Dagbladet* (26.6.2003) som har laget en sak på at Mia Hundvin først poserte frekt for et dansk ukeblad. Den inneholder tre faksimiler: en fra en tidligere førsteside, førstesiden til *Natt & Dag*, og førstesiden til *Woman*.

Stundom dukker det opp slike bildetekster i avisene: ”Faksimiler av de tre avissidene vi har hatt på saken, tirsdag, onsdag og torsdag” (Dagbladet 18.3.2003). Denne bildeteksten tilhørte en sak Dagbladet hadde om artistfylla. Denne oppsummerte en serie oppslag om dette:

Line Horntveth i Jaga Jazzist gikk tirsdag ut i Dagbladet og kritiserte artistfylla og artist-arrogansen som hun mener preget deler av Spellemann-showet. Hun har fått støtte av St. Thomas, som selv måtte kutte ut piller og alkohol etter å ha forårsaket diverse skandaler. Kaizers Orchestra og hhipoperne i Equicez fryser av prektige norske artister og forsvarer sitt alkohol- og rusbruk.

Det fins flere eksempler på bildetekster som viser til bruk av faksimiler, disse er identifisert med Atekst:

- VG i går (VG 13.10.2003)
- Faksimiler fra Aftenposten de siste to ukene (22.11.2002).
- Faksimiler fra Aftenposten Aften (9.10.2002)
- Skaper debatt. Hva bør gjøres med byens narkomane? Faksimiler fra Aftenposten Aften denne uken (5.9.2002).
- Faksimiler Dagbladet 9. og 10. juli (11.7.2002).
- Faksimiler fra Dagbladets artikkelserie, Juryen under lupen (10.7.2002)
- Faksimiler fra Adresseavisen de siste dagene (7.3.2002).
- Heftig. Faksimiler fra Aftenpostens nettsider (28.2.2002).

I en ganske tilfeldig valgt VG fra mandag 13.10.2003 (3,8,11,13,20,23,24) er det ikke mindre enn sju faksimiler av egne nyhetsoppslag, de fleste fra dagen i forveien, samt to faksimiler i annonser for ukeblad i salg. (14.10.03: 8). Dette dokumenterer at det blir skapt overheng fra helga ut i neste uke. Og en tilfeldig valgt dag 19.11.2003 har Dagbladet en faksimile, mens den 20.11.2003 har hele 12 faksimiler.

Faksimile 14 I disse to faksimilene av VG finner vi to saker som begge handler om Mette-Marit etter at et tysk (VG 23.8.2002) og et fransk ukeblad har laget en sak om hennes liv ved hoffet og graviditeten hennes (VG 10.8.2003).

På samme vis som i *Dagbladet* er faksimiler en del av layouten på førstesiden til for eksempel VG. Fra tid til annen blir det brukt faksimiler av norske og utenlandske ukeblad-forsider. I disse to faksimilene av VGs førstesider (23.8.2002, 10.8.2003) finner vi to saker (Se Faksimile 14). Begge handler om kronprinsesse Mette-Marit etter at et tysk og et fransk ukeblad har laget en sak om hennes liv ved hoffet og graviditeten hennes. Det ene oppslaget brakte reaksjoner fra hennes far, og i den andre er det avisen som formidler hva som egentlig skrives i europeiske ukeblad. Naturligvis ble disse to sakene fulgt opp med tilsvarende faksimiler inne i avisene.

Faksimile 15 En faksimile av en VG-førsteside fra 30.11.1997 bekrefter at slike faksimiler er blitt brukt av VG før, og da for å understreke at når avisa tar opp en sak, så følger den saken opp.

Faksimilene *Dagbladet* kjører for å illustrere nyhetsoppslag er relativt små, om lag 5 ganger sju centimeter, og det blir så og si alltid brukt en komplett helside. En uke brakte *Dagbladet* en faksimile av en forsider to ganger da avisen fulgte opp en sak under utvikling. *VG* og *Dagens Næringsliv* har langt på veg den samme praksis som *Dagbladet*. Fra tid til annen varierer *Dagens*

Næringsliv med avrevne kanter, mens *Aftenposten* bruker gang på gang faksimiler av enkeltartikler snarere enn helsider.

VG tar saken

En faksimile av en VG-førsteside (30.11.1997) bekrefter at faksimiler blir brukt av VG å understreke at når avisa tar opp en sak, så følger den saken opp, fordi saker som denne kan ta form av serier og føljetonger som løper over tid (Se Faksimile 15). Faksimilenes rolle er her og i andre sammenhenger å utløse gjenkjennelsen og gi formidle en sammenheng til leserne på en rask måte.

Hver måned deler *VG* ut tusentipset til lesere, og dette blir et nyhetsoppslag i seg selv. Avisen forteller at *det lønner seg å tipse...* Det beste oppslaget får 10.000 kroner, og siden med vintersaken omtales og illustreres med den største faksimilen. Andre oppslag, som kanskje bare fikk 1000 kroner, blir illustrert med

mindre dobbeltsider eller forsider. Dette er en institusjon i VG og andre aviser, men på dette området markerer avisen seg med en helside og det blir fortalt om historiene som nådde opp.

Faksimile 16 Hver måned deler VG ut tusentipset, og dette blir et nyhetsoppslag i seg selv. Faksimilen er hentet fra 13.5.03.

Det er blitt mer og mer vanlig at nettutgavene til rekke aviser bringer en faksimile eller et bilde av dagens forsider av papirutgaven. VG, *Dagbladet*, *Dagens Næringsliv*,

Fædrelandsvennen, *Stavanger Aftenblad* og *Klassekampen* legger daglig ut førstesidene.

Samme praksis er etablert i en rekke lokalaviser landet rundt, og det optimistiske målet er å forsøke å selge dagens avis som en pdf-utgave. Dette er en utgave som tar vare på layouten til avisen som selges i kiosken, og

som kan betales for og hentes ned på en lokal pc og leses på skjermen eller trykkes ut i A4-format i Norge og ellers i verden samtidig. For denne sørvisen til leserne er det etablert firmaer der *buyandread.com* har dette som et nisjeprodukt de selger til avisene. Pr i dag betjener dette dotcom-selskapet om lag tretti norske aviser.

Faksimile 17 Tre faksimiler av *Klassekampen*, *Sør-Trøndelag* og *Stavanger Aftenblad*

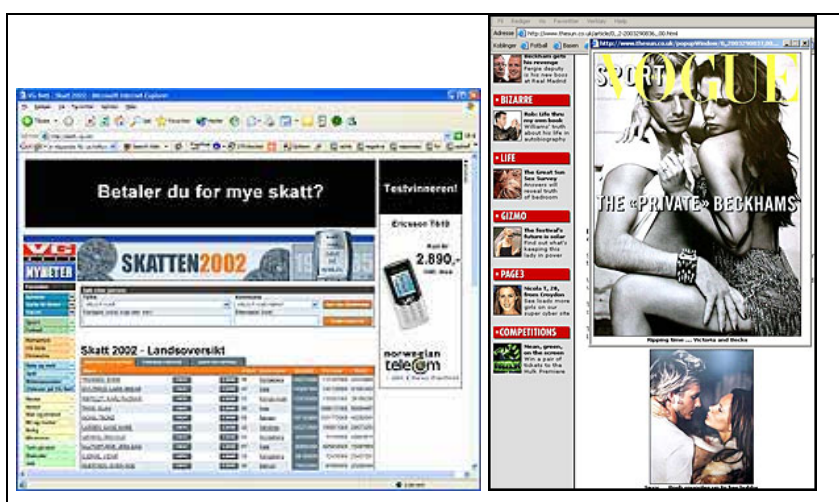
slik de daglig presenterer seg for nettsalg som pdf-utgaver.

Faksimile 18 En egenannonsen utformet som en faksimile understreket i *Sunnmørsposten* (20.10.03) sammenhengen mellom papiravisa og nettutgaven. Her er det et utsnitt av den helsides annonsen som blir vist.

Med en egenannonsen utformet som en faksimile signaliserer *Sunnmørsposten* at det er en sammenheng mellom papiravisa og nettutgaven. Redigereren bak annonsen illustrert dette med at nettutgaven speiler den ordinære avisen, dag for dag, året rundt. Det er en sammenheng som mange andre aviser forsøker å leve opp til med egne nettutgaver.

Dagens Næringsliv tilbyr som den eneste avisen i Norge i dag, faksimiler av samtlige enkeltsider flere år tilbake fra sitt store elektroniske arkiv. Dette arkivet er ikke tilgjengelig bare for redaksjonen, slik at den kan finne gode illustrasjoner på kort tid. Her kan leserne mot betaling hente søkbare sider bevart i pdf-format, og få disse tilsendt som vedlegg til epost.

Faksimile 19 Da skatteliste var klar brukte *VG Nett* (10.10.2003) denne faksimilen, og *VG Nett* (25.6.2003) brakte også en faksimile fra engelske tabloidavisen *SUN* som gjenga bildene fra italienske *L Uomo Vogue* som en faksimile.

Med internettutgaver fra avisene er det kommet en ny form for faksimile hentet fra nettsider. Disse blir trukket veksler på når en illustrasjon er ønsket, og det er det ofte. Redigererne lager disse med det tidligere nevnte programmet *Adobe Acrobat* eller lager det med *Print screen* tasten som fins på alle pc-tastaturer. På den måten kan det bli laget en illustrasjon av en hvilken som helst nettside.

Faksimile 20 *Je er itte så fært svar tell å bælmje kjøpsprit, sier kronprins Haakon til VG i St. Petersburg. Direkte oversatt til odalsdialekt av nettstedet www.odalizer.com på Skarnes, og ble illustrert med denne nett-faksimilen av Aftenposten nett 2.11.03.*

"Jeg er ikke så veldig flink til å drikke vodka," sa kronprinsen på bokmål til norske pressefolk. Men avisspråk blir så tørt og formelt. Stadig flere lengter etter noe saftigere, skrev Aftenposten 2.11.03. Øyvind Borgenholt fra Skarnes har gjort noe med det, og utviklet et program som gjør det mulig å lese nettutgavene til *Aftenposten*, *VG*, *Dagbladet*, *Nationen*, *Glåmdalen*, *Trønder-avisa*, *Nettavisen* og *Adresseavisen* på odalsdialekt til alle døgnets tider. Denne saken ble selvsagt illustrert med en nett-faksimile av Aftenposten nett (2.11.2003).

Selvsagt nytter avisene faksimiler av sider fra papirutgaven også på nett, slik VG gjorde 24.10.03 da kraftbransjen la seg flat for et førstesideoppslag og kansellerte sin dyre tur til Malta i løpet av dagen.

Et estetisk siktemål lå nok også til grunn for å bruke faksimilene (22) hentet fra *Klassekampens* artikkel om kontaktannonser i magasindelen av en lørdagsutgave.

Faksimile 23 Faksimiler av *Dagbladets Magasinet* (25.10.03) som illustrerer hvordan disse blir nyttet i estetisk øyemed på de to sidene for å forklare bakgrunnen for at barna ble påvirket da det stormet rundt fedrene deres.

Den samme estetiske ideen er blitt lagt til grunn for *Dagbladet Magasinet*s bruk av en hel serie faksimiler for å illustrere en artikkel om barnas reaksjoner på mediestormen rundt fedrene. For det blir hevdet og belagt i artikkelen om barn av medieofre, at da det stormet som verst rundt Thorbjørn Jagland, Jan Erik Langangen og Ragnar Fagereng i mediene, ble livet til barna endret for alltid (Dagbladet, *Magasinet* 25.10.03:14ff)

Klassekampens oppsummering av 2003 kan stå som et klimaks hva bruk av faksimiler angår (Klassekampen 31.12.03). For førstesiden av utgaven fra siste dag i 2003 er smekkefull av faksimiler fra 2003. Hele tjuer fem faksimiler preger siden, og til og med tittelhodet på avisen har veket plassen. Lenger enn dette i å peke på seg selv og egne førstesideoppslag er det vanskelig å gå.

2003

Klassekampen ønsker alle lesere og støttespillere et godt nytt år

Faksimile 24 Klassekampen fra 31.12.03 er smekkfull av faksimiler av førstesider fra året 2003. Til og med avishodet til avisen har veket plassen for alle de tjue fem faksimilene.

Forsøk på å forklare

Forklaringene kan gjøres mer kompliserte og teoretisk forankret ved å legge vekt på at mediene blir mer og mer opptatt av seg selv, av sine journalistiske bragder og av sine egne journalister. Det kan tolkes som et uttrykk for narcissisme og selvopptatthet. Narcissisme er godt for egoet, men sjelden interessant for andre. Generelt og spesielt innenfor journalistikken. For det kan også observeres et stadig større antall oppslag som handler om nettopp journalistikkens aktører. Det henger sammen med at mediene er refleksive og farget av intertekstualitet (Burgin 1982, Stam 1992, Sturken & Cartwright 2001). For det første er de refleksive i og med at faksimilene viser en kopi av en side. Dermed viser de tilbake på seg selv (Pearson & Simpson 2001: 377-378). For det andre kan de betraktes som en form for ettertanke omkring det journalistiske arbeidet. Denne ettertanken er en parallell til fotografier av fotografer i arbeid (Sivertsen 1996), eller fotografier av fotografer og journalister i arbeid enkeltvis eller som en flokk rundt en næringslivsleder, en idrettsstjerne, fotballtrener forsvarsadvokat eller liknende. Hvis man har blick for slike refleksive fotografier, ser man at de er hyppig brukt i dagspressen.

Mediene er ikke bare opptatt av isolerte hendelser eller konkrete enkeltbegivenheter. Medieforskningen har argumentert for og påvist at hendelser blir kjedet sammen eller saker blir vevd sammen i forløp. Saker kan ta preg av serier eller føljetonger, de løper over dager, uker og måneder (Eide og Hernes 1987, Eide 1992, Hillesund 1996). Aktørene som er med er gjerne de samme. Og medieforskningen har påvist at mediedramaturgien er en sentral for å forstå valg av tema og innhold i nyhetene. Med utgangspunkt i at saker blir serier og formidles som drama, melder det seg stadig et ønske om illustrasjoner som kan skape kontinuitet og gjenkjennelse, og da er faksimiler egnete.

En tredje forklaring er at ny teknologi og nye medier skaper ulike former for en konvergens: nettkonvergens, tjenestekonvergens, apparatkonvergens og markedskonvergens (Alström et al 2001) og det kontinuerlig oppstår det nye uttrykksmuligheter som det blir eksperimentert med i dagspressen (Outing 2000).

Levedyktigheten avhenger mest av om de skaper mer effektiv kommunikasjon, og det er mye som tyder på at de nye teknikkene for faksimileframstilling gjør nettopp dette. Dermed er denne kommet for å bli.

Avslutning

Ingenting er så gammelt som gårsdagens avis, blir det gjerne sagt. Det er en sannhets med modifikasjoner. For oppslag fra gårsdagens avis blir brukt som aldri før i morgendagens avis som en faksimile. I går ble avisen lest, mens den neste dag skal bli sett. Faksimilene i avisene er et barn av teknologien knyttet offsetpressen. For denne teknologien som ble tatt i bruk i 1960- og 70-årene, gjorde det mulig å bruke saks for å til å klippe ut en sak fra gårsdagens avis og bruke den igjen i morgendagens avis. De første faksimilene var gjerne i svart-hvitt. I denne artikkelen har jeg fokusert på hvordan faksimiler blir laget med en annen og nyere teknologi som er forankret i uttegningen av avissidene. Bruken av faksimiler har skutt fart i avisene i løpet av 1990-årene, de er blitt en del av avisen og avislayouten på førstesidene, nyhetssidene og featuresidene hver eneste dag i dette nye århundre. Dagens faksimiler er selvsagt i farger. Over tid er det blitt konstruert nye former for faksimiler, helside-faksimiler, tv-faksimiler og nett-faksimiler for å skape mer visuelt spennende aviser, for å fange lesernes oppmerksomhet og for å oppdatere leserne med nye oppslag om etablerte saker.

Faksimilene er kommet for å bli blant oss, i avisene kommentert her og i de fleste andre norske aviser. De er små, ikke beregnet for lesing, men for å ses. De reflekterer på sin måte en visuell kultur med stadig større resirkulering av allerede formidlet visualitet. Stadig oftere vil vi støte på en faksimile av en side med en faksimile. Og denne artikkelen har brakt på banen faksimiler av sider med ditto faksimiler ved å trekke veksler på samme teknologi som avisene for å poengtere og illustrere denne kommentaren til hvordan faksimiler begjæres og når stadig nye høyder i norske aviser.

Referanser

- Alström, Börje, Enlund, Nils Hedman, Lowe & Hvitfelt, Håkan (2001): *En föränderlig medievärld – teknik, ekonomi och journalistikk*. Stockholm: VINNOVA-rapport 13 (http://www.mkv.mh.se/mv2020/dokument/En_foranderlig_medievarld.pdf)
- Burgin, Victor (Ed) (1982): *Thinking Photography*. Basingstoke: Macmillan
- Eide, Martin & Hernes, Gudmund (1987): *Død og pine! Om massemedia og helsepolitikk*. Oslo: FAFO.
- Eide, Martin (1992): *Nyhetens interesse : nyhetsjournalistikk mellom tekst og kontekst*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hillesund, Terje (1996): *Aktører, talehandlinger og nyhetsdramaturgi : avisene som handlingsmedium*. Bergen: Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Bergen,
- Nilsson, Stig (2003): *Avis fra a til å*. Oslo: Samlaget.
- Outing, Steve (2000) *Newspapers and new media : the digital awakening of the newspaper industry*. Pittsburgh: GATF Press
- Pearson, Roberta, E & Simpson, Philip (2001): *Critical Dictionary of Film and Television Theory*. London: Routledge, pp. 377-8
- Schwartz, Hillel (1996): *The culture of the copy : striking, likenesses, unreasonable facsimiles*. New York : Zone Books
- Sivertsen, Erling (1995): *Norske pressefotos: en kort historikk*. Fredrikstad: Institutt for Journalistikk.
- Sivertsen, Erling (1996): The Reflexive Press Photography. *The Nordicom Review* No 1:229-235.
- Stam, Robert (1992): *Reflexivity in Film and Literature*. New York: Columbia University Press
- Sturken, Marita & Cartwright, Lisa (2001): *Practices of Looking: An Introduction to Visual Culture*. Oxford: Oxford University Press.